

KULTUUR EN ONDERWYSSTELSE, MET BESONDERE
VERWYSING NA DIE ONDERWYSVOORSIENING IN
DIE REPUBLIEK VAN SUID-APRIKA

Ingedien deur

Anton Michael Heyns
M.Sc., B.Ed.

Voorgelê ter voldoening aan die
vereistes vir die graad

DOCTOR EDUCATIONIS

in die Departement Temporele en
Vergelykende Opvoedkunde aan die
Potchefstroomse Universiteit vir
Christelike Hoër Onderwys

Promotor: Prof. dr. S.S. Barnard

Hulppromotor: Prof. dr. J.L. van der Walt

Potchefstroom

Desember 1982

DANKBETUIGING

My opregte dank en waardering aan:

Prof. S.S. Barnard vir sy aanmoediging, hulpvaardigheid, opbouwende kritiek en besondere bekwame en gewaardeerde leiding.

Prof. J.L. van der Walt vir daadwerklike hulp, sy belangstelling en insiggewende en besielende leiding.

Dr. M.C.A. Seyffert vir sy besondere moeite met die taalversorging.

Mev. Rina Kahl vir die keurige tikwerk.

Die personeel van die volgende biblioteke vir daadwerklike hulp en ondersteuning: Onderwyskollege Potchefstroom, Transvaalse Onderwysdepartement en Ferdinand Postma-biblioteek van die PU vir CHO.

My gesin vir hulle opoffering om hierdie studie moontlik te kon maak.

Ander naasbestaendes en vriende wie se deurlopende belangstelling en aanmoediging 'n voortdurende bron van inspirasie was.

My diepste erkentlikheid, dankbaarheid, lof en eer gaan aan my Hemelse Vader vir besondere genade ontvang.

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

1.0	INLEIDING	
1.1	DOEL VAN DIE NAVORSING	1
1.2	ORDENING VAN HIERDIE HOOFSTUK	1
1.3	PROBLEEMSTELLING	3
1.4	DIE AKTUALITEIT VAN DIE NAVORSING	4
1.5	HIPOTESES WAT IN DIE LOOP VAN DIE NAVORSING GETOETS WORD	9
1.5.1	Hoofhipotese	9
1.5.2	Subhipoteses	10
1.6	METODOLOGIESE VERANTWOORDING	11
1.6.1	Algemeen	11
1.6.2	Literatuurstudie	11
1.6.3	Verskynselontleding	12
1.6.4	Skrifmatige benadering	12
1.6.5	Herbedinking van die problematiek	12
1.6.6	Intersubjektiewe gesprek	13
1.7	AFBAKENING VAN TERREIN VAN ONDERSOEK	13
1.7.1	Wetenskapsteoretiese afbakening	13
1.7.2	Afbakening van die terrein deur begripsomskrywing	14
1.7.2.1	Begrippe wat met kultuur verband hou	14
1.7.2.2	Begrippe wat met die mens te make het	18
1.7.2.3	Begrippe wat met die onderwys verband hou	20
1.7.2.4	Begrippe wat fasette van religie uitdruk	22
1.8	STRUKTURERING VAN DIE PROEFSKRIF	26

1.9	SAMEVATTING	27
2.	DIE GELYKWAARDIGHEID DOG ONGELYKHEID VAN MENSE: 'N ANTROPOLOGIESE PERSPEKTIEF	
2.1	INLEIDING	28
2.2	ENKELE STROMINGE IN DIE AMERIKAANSE OPVOEDKUNDIGE DENKE EN DIE VRAAGSTUK VAN DIE GELYKWAARDIGHEID DOG ONGELYKHEID VAN MENSE	31
2.2.1	Inleiding	31
2.2.2	Perennialisme en die vraagstuk van gelykwaardigheid dog ongelykheid van mense	32
2.2.2.1	Grondslae van die Perennialisme	32
2.2.2.2	Gelykwaardigheid dog ongelykheid van mense	34
2.2.2.3	Perennialisme en kultuurdifferen= siasie	34
2.2.3	Progressivisme	36
2.2.3.1	Grondslae van Progressivisme	36
2.2.3.2	Progressivisme se verband met die gelykwaardigheid en ongelykheid van mense	39
2.2.3.3	Progressivisme en kultuurdifferen= siasie	40
2.2.4	Essensialisme	41
2.2.4.1	Grondslae van Essensialisme	41
2.2.4.2	Essensialisme se verband met die gelykwaardigheid en ongelykheid van mense	43
2.2.4.3	Essensialisme en kultuurdifferen= siasie	44
2.2.5	Rekonstruksionisme	46
2.2.5.1	Grondslae van die Rekonstruksionisme	46
2.2.5.2	Die Rekonstruksionisme se verband met	

gelykwaardigheid en ongelykheid van mense	49
2.2.5.3 Rekonstruksionisme en kultuurdiffe= rensiasie	50
2.2.6 Kritiek op die Perennialisme, Progres= sivisme, Essensialisme en Rekonstruk= sionisme se siening van die mens en die opvoeding en onderwys vanuit 'n Chris= telike beskouing	53
2.3 DIE CHRISTELIKE MENSBEKOUING EN DIE VRAAGSTUK VAN DIE GELYKWAARDIGHEID DOG ONGELYKHEID VAN MENSE	57
2.3.1 Inleiding	57
2.3.2 Die mens is 'n wese met 'n "hart"	57
2.3.3 Die mens is 'n religieuse wese	60
2.3.4 Die mens is 'n individuele wese	63
2.3.5 Die mens is 'n modaalbepaalde wese	67
2.3.5.1 Die fisies-chemiese liggaamstruktuur	68
2.3.5.1.1 Die aritmetiese modaliteit	68
2.3.5.1.2 Die ruimtelike modaliteit	70
2.3.5.1.3 Die kinematiese modaliteit	72
2.3.5.1.4 Die fisiese modaliteit	73
2.3.5.2 Die biotiese liggaamstruktuur	76
2.3.5.3 Die psigiese liggaamstruktuur	79
2.3.5.4 Die normatiewe aktstruktuur	84
2.3.5.4.1 Inleiding	84
2.3.5.4.2 Die analities-logiese modaliteit	86
2.3.5.4.3 Die historiese modaliteit	88
2.3.5.4.4 Die linguale (taal) modaliteit	96
2.3.5.4.5 Die sosiale modaliteit	98
2.3.5.4.6 Die ekonomiese modaliteit	101
2.3.5.4.7 Die estetiese modaliteit	104
2.3.5.4.8 Die juridiese modaliteit	107
2.3.5.4.9 Die etiese modaliteit	111

.5.4.10	Die pistiese medaliteit	115
.5.4.11	Samevattend oor die aktstruktuur	119
.6	Die mens is 'n tydse wese	122
4	SAMEVATTING	127

KULTUUR: 'N STRUKTUURONTLEDING

1	INLEIDING	131
2	WAT IS KULTUUR?	132
2.1	Algemeen	132
2.2	Bepaling van die begrip kultuur	133
2.2.1	Woordontleding	133
2.2.2	Kultuur is die omskepping van natuur	134
2.2.2.1	Die begrip natuur en die mens as natuurwese	134
2.2.2.2	Natuur: Skepping van God	135
2.2.2.3	Kultuur: Ingryping in die natuur	136
3.2.2.3	Begripsbepaling deur filosowe	137
3.2.2.3.1	H.G. Stoker	137
3.2.2.3.2	H.R. van Till	138
3.2.2.3.3	C.A. van Peursen	139
3.2.2.4	Sosioloëse omskrywing van die begrip kultuur	139
3.2.2.4.1	J.E. Pieterse	139
3.2.2.4.2	J. Els	140
3.2.2.4.3	R. Bierstedt	141
3.2.2.5	Begripsbepaling deur die volkskun= dige	143
3.2.2.5.1	A. Coetzen	143
3.2.2.5.2	P.W. Grobbelaar	145
3.2.2.6	Begripsbepaling van die opvoedkundige	145
3.2.2.6.1	G.F. Kneller	145

3.2.2.6.2	P.J. Heiberg	146
3.2.2.6.3	G. van N. Viljoen	148
3.2.2.6.4	Ruth M. Ruperti	148
3.2.2.6.5	J.L. Kandel	149
3.2.2.6.6	Samevatting	150
3.2.2.7	'n Eie begripsbepaling	151
3.3	DIE KENMERKE VAN KULTUUR AS UNIVERSELE VERSKYNSEL	153
3.3.1	Algemeen	153
3.3.2	Kultuur is 'n universeel menslike ver= skynsel	154
3.3.3	Wetsy en subjeksy van kultuur	155
3.3.4	Kultuur is dinamies	156
3.3.5	Kultuur is historiese vorming	158
3.3.6	Kultuur word verwerf, oorgedra en is kumulatief	160
3.3.7	Kultuur is normatief	162
3.3.8	Kultuur is volksgebonde	164
3.4	DIE INHOUD VAN KULTUUR	166
3.4.1	Algemeen	166
3.4.2	Kultuur omvat die ganse menslike lewe	167
3.4.3	Egte en ware kultuur	171
3.5	DIE FUNKSIES VAN KULTUUR	174
3.5.1	Inleiding	174
3.5.2	Menswees en Kultuur: 'n wedersydse afhanklikheid	175
3.5.3	Deur kultuur word die enkeling by die groep en omgewing ingeskakel	177
3.5.4	Kultuur het 'n regulatiewe funksie	179
3.5.5	Kultuur en gemeenskap in wedersydse relasie	180
3.6	KULTUUR EN BESKAWING	182
3.6.1	Algemeen	182

3.6.2	Verskillende stadiums van kultuur- en beskawingsontwikkeling	185
3.6.3	Wedersydse verband tussen kultuur en beskawing	188
3.7	SAMEVATTING	190
4.	ONDERWYSSTELSE EN KULTUUR MET BESONDERE VERWYSING NA DIE SKOOL	
4.1	INLEIDING	193
4.2	DIE ONDERWYSSTELSE AS ONDERWYSGERIGTE VERVLEGTINGSSTRUKTUUR	196
4.2.1	Inleiding	196
4.2.2	Die struktuur van die onderwysstelsel as universele verskynsel	196
4.2.2.1	Sosiale strukture in die onderwys= stelsel	198
4.2.2.1.1	Inleiding	198
4.2.2.1.2	Die onderwysgekwalfiseerde sosiale strukture	198
4.2.2.1.3	Onderwysbelanghebbende sosiale strukture	199
4.2.2.1.4	Die knoopstrukture van die onder= wysstelsel	203
4.2.2.2	Die onderwysadministrasie	204
4.2.2.3	Die individualiteit van die onder= wysstelsel	205
4.2.2.4	Die skool as fokuspunt van die onder= wysstelsel	207
4.2.2.4.1	Algemeen	207
4.2.2.4.2	Die betekenis van die skool	208
4.2.2.4.3	Die skool as samelewingsinstelling	210
4.2.2.5	Die verband tussen kultuur en skool	212
4.3	KULTURELE PLURALISME EN DIE ONDERWYS	215
4.3.1	Inleiding	215

4.3.2	Die begrip kulturele pluralisme	215
4.3.3	Die doel van multikulturele onderwys	217
4.3.4	Die ervaring ten opsigte van geïntegreerde en multikulturele onderwys in die VSA en enkele ander Westerse lande	218
4.3.4.1	Geïntegreerde en multikulturele onderwys in die VSA	218
4.3.4.2	Geïntegreerde en multikulturele onderwys in Brittanje	221
4.3.4.3	Onderwysvoorsiening in Australië	221
4.3.4.4	Geïntegreerde onderwys in Israel	222
4.3.4.5	Gevolgtrekkings	223
4.3.5	Taal en kultuur	224
4.4	DIE VERBAND TUSSEN KULTUUR EN DIE ONDERWYSSTELSEL	226
4.4.1	Die onderwys is kultuurgebonde	226
4.4.1.1	Inleiding	226
4.4.1.2	Onderwys is kultuuroordrag	228
4.4.2	Doel van die opvoedende onderwys	230
4.4.2.1	Die verskil tussen egte opvoeding en egte sowel as ware opvoeding	230
4.4.2.1.1	Egte opvoeding	230
4.4.2.1.2	Egte sowel as ware opvoedende onderwys	232
4.4.2.2	Die opvoeder se kultuur bepaal sy partikuliere onderwysdoel	233
4.4.3	Die metode van onderwys word deur kultuur beïnvloed	235
4.4.4	Die siening van die kind is kultuur= bepaald	239
4.4.4.1	Algemeen	239
4.4.4.2	Naturalisties-georiënteerde kind= siening	239
4.4.4.3	Multikulturele benadering van die kind	240

4.4.4.4	Kindsiening deur 'n Swart opvoed= kundige	240
4.4.4.5	Die Christelike siening van die kind	241
4.4.5	Kultuur bepaal die posisie van die onderwyser	242
4.4.5.1	Inleiding	242
4.4.5.2	Die "melting pot"-idee vir die opvoeding en onderwys	243
4.4.5.3	"Multicultural education" en die onderwyser	245
4.4.6	Kultuur beïnvloed die aard en wese van tug en dissipline in die onderwys . . .	246
4.4.7	Die verhouding kultuur en kurrikulum .	249
4.4.7.1	Die begrip kurrikulum	249
4.4.7.2	Kultuur en die verborge (onsigbare) kurrikulum	252
4.4.7.3	Die rol van kultuur in die samestel= ling van die kurrikulum	253
4.4.7.4	Die besondere leerinhoud en kultuur .	257
4.5	KULTUURDIFFERENSIASIE IN DIE ONDERWYS= STELSEL	260
4.5.1	Inleiding	260
4.5.2	Die beginsel van kulturele differen= siasie in die onderwysstelsel	261
4.5.3	Die beginsel van kulturele integrasie in die onderwysstelsel	263
4.5.4	Die kulturele kontinuïteitsbeginsel in die onderwysstelsel	265
4.5.5	Die aard van kulturele differensiasie in die onderwysstelsel	267
4.6	SAMEVATTING	269

5.	ONDERWYSVOORSIENING VIR DIVERSE KULTUUR- GEMEENSKAPPE IN DIE REPUBLIEK VAN SUID- AFRIKA	
5.1	INLEIDING	273
5.2	DIE HERKOMS EN VESTIGING VAN DIE HOOF- KULTUURGROEPE IN DIE RSA: 'N ALGEMENE OORSIG	275
5.2.1	Inleiding	275
5.2.2	Die Westerse georiënteerde Blanke kultuurgroepe	277
5.2.2.1	Die Afrikanerkultuur	277
5.2.2.2	Die Engelse kultuur	281
5.2.2.3	Ander Blanke-Westerse kulture	282
5.2.3	Die Swart Afrikakulture	283
5.2.4	Die Kleurlingkultuur	294
5.2.5	Asiate en Oosterse kulture	297
5.2.5.1	Die Indiërkultuur	297
5.2.5.2	Die Chinese kultuur	299
5.3	KULTUURVERSKUIWING EN KULTUURVERMENGING .	300
5.3.1	Vroegste kontak tussen inheemse kultuurgroepe	300
5.3.2	Kontak tussen inheemse volke na die koms van Jan van Riebeeck	301
5.3.3	Kontak tussen Blankes en Swartes	303
5.3.4	Kontak tussen Blankes en Indiërs	308
5.3.5	Gevolgtrekking	309
5.4	DIE ONTWIKKELING VAN KULTURELE DIFFEREN- SIASIE IN DIE ONDERWYSVOORSIENING IN DIE RSA	311
5.4.1	Inleiding	311
5.4.2	Die ontstaan en ontwikkeling van die subonderwysstelsel vir Blankes	313
5.4.2.1	Die vestigingsjare aan die Kaap	313
5.4.2.2	Onderwys aan die Kaap tydens die Bataafse periode 1803-1806	316

5.4.2.3	Onderwysvoorsiening aan Blankes in die Kaapkolonie 1806-1892	317
5.4.2.4	Kulturele differensiasie in die stelsel van onderwysvoorsiening in die Kaapkolonie vanaf 1892 tot 1910 . . .	320
5.4.2.5	Onderwysvoorsiening aan Blankes in Natal, Transvaal en Oranje-Vrystaat tot 1910	322
5.4.2.5.1	Inleiding	322
5.4.2.5.2	Onderwysvoorsiening aan Blankes in Natal tot 1910	323
5.4.2.5.3	Onderwysvoorsiening aan Blankes in Transvaal tot 1910	325
5.4.2.5.4	Onderwysvoorsiening aan Blankes in die Oranje-Vrystaat tot 1910 . . .	328
5.4.2.6	Kultuurdifferensiasie in die onderwysvoorsiening aan Blankes na Uniewording 1910	330
5.4.3	Die ontwikkeling van die onderwys vir Swartes	335
5.4.3.1	Onderwysvoorsiening aan Swartes voor die totstandkoming van sendingskole .	335
5.4.3.2	Ontwikkeling van sendingskole . . .	337
5.4.3.3	Die oorname van Swartonderwys deur die Sentrale Regering	340
5.4.4	Die ontwikkeling van die substelsel vir Kleurlingonderwys	344
5.4.4.1	Kleurlingonderwys voor 1910	344
5.4.4.2	Onderwysvoorsiening aan Kleurlinge vanaf 1910	345
5.4.5	Die ontwikkeling van 'n substelsel vir Indiëronderwys	347
5.5	RELIGIEUSE GRONDMOTIEF, DIE ONTSTAAN VAN 'N VOLKSKULTUUR EN DIE ONTWIKKELING VAN KULTURELE DIFFERENSIASIE	349
5.6	SAMEVATTING	355

6.	BEVINDING: GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS	
6.1	INLEIDING	358
6.2	BEVINDING	359
6.2.1	Toetsing van die 4 subhipoteses	360
6.2.1.1	Subhipotese 1	360
6.2.1.2	Subhipotese 2	363
6.2.1.3	Subhipotese 3	364
6.2.1.4	Subhipotese 4	366
6.2.1.5	Toetsing van die hoofhipotese	368
6.3	DIE RGN-VERSLAG: 'N EVALUERINGS	369
6.3.1	Oriëntering	369
6.3.2	Kriteria vir die evaluering van die RGN-verslag	370
6.3.3	Evaluering van die RGN-verslag aan die hand van die genoemde kriteria	372
6.3.3.1	Die erkenning van die beginsel van gelykwaardigheid en ongelykheid in die aanbevelings van die RGN-verslag	372
6.3.3.2	Word die beginsel dat kultuur tot die waardevolste besit van enkelinge en partikuliere groepe gereken word, in die RGN-verslag erken?	373
6.3.3.3	Word in die RGN-verslag erkenning aan die verband tussen kultuur en onderwysvoorsiening gegee?	375
6.3.3.4	Gee die RGN-verslag erkenning aan die beginsel dat die Skriftuurlik religieuse grondmotief die dryfkrag agter die Christelike kultuurbeoefening en die Christelike onderwys (beplanning en -voorsiening) behoort te wees?	378
6.3.3.5	Word die beginsel van kultuurdifferensiasie as uitgangspunt by onderwysvoorsiening in die RSA deur die RGN-verslag erken?	379

6.3.4	Samevatting van bevindinge in verband met die RGN-verslag	380
6.4	AANBEVELINGS TEN OPSIGTE VAN DIE RGN-VERSLAG SE HANTERING VAN KULTUURDIFFERENSIASIE	381
6.5	VERDERE BEVINDINGE EN AANBEVELINGS	383
6.5.1	Enkele verdere bevindinge	383
6.5.1.1	Inleiding	383
6.5.1.2	Kultuurintegrasie lei tot diskriminasie in die onderwys	383
6.5.1.3	Kultuurintegrasie wek spanning in die onderwys	384
6.5.1.4	Kultuur bepaal identiteit	385
6.5.1.5	Kultuurintegrasie versteur die gevoel van geborgenheid by die kind	385
6.5.1.6	Kultuurintegrasie en dissiplinêre probleme	386
6.5.1.7	Kultuurintegrasie is tydrowend	386
6.5.1.8	Kultuur en die onderwyser	387
6.5.1.9	Historiese kontinuïteit en verandering	388
6.5.2	Enkele praktiese aanbevelings op grond van die bevindinge	388
6.6	ENKELE MOONTLIKE TEKORTKOMINGE VAN HIERDIE NAVORSING	391
6.7	VERDERE NAVORSINGSMOONTLIKHEDE	393
6.8	SAMEVATTING	394
	ABSTRACT	396
	BIBLIOGRAFIE	407

AFKORTINGS WAT GEBRUIK WORD

Enkele afkortings wat gebruik word, word gerieflikheidshalwe hier omskryf, sodat die leser hulle maklik kan naslaan.

- . HAT : Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal.
- . ME : "Multicultural Education".
- . RGN : Raad vir Geesteswetenskaplike navorsing.
- . RSA : Republiek van Suid-Afrika.
- . TOD : Transvaalse Onderwysdepartement.
- . UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.
- . USSR : Unie van Sosialistiese Sowjetrepublieke.
- . VSA : Verenigde State van Amerika.